

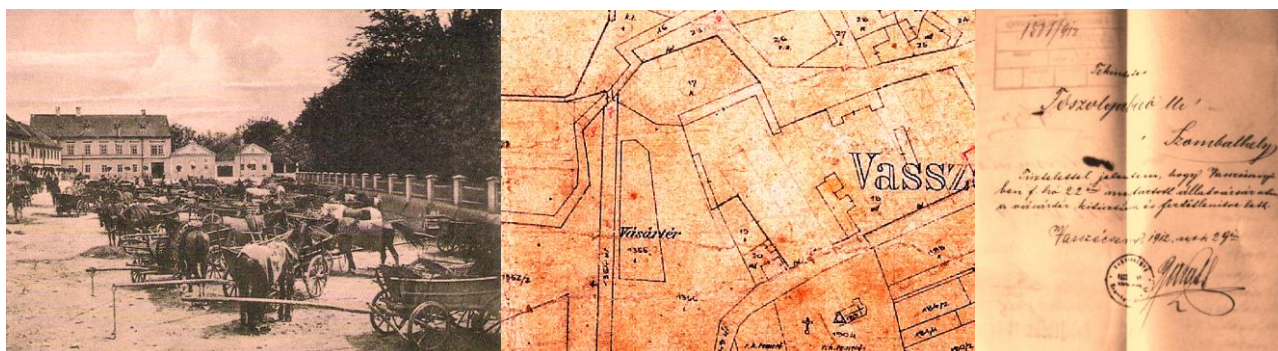
V A S S Z É C S E N Y I

MÚLTIDÉZŐ

II. ÉVFOLYAM, 2012. SZENT ANDRÁS HAVA

AZ EGYKORI VASSZÉCSENYI ORSZÁGOS VÁSÁROKRÓL

Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban? Vörösmarty így indítja a Zalán futását, és mi is így kérdezhetünk, amikor a száz évvel ezelőtti országos jelentőségű rendezvényeinkről írunk, mert ma mindez már elképzelhetetlen. A régi Magyarországon országos vásárokat többségében mezővárosok tarthattak, ráadásul évente négyet, mint ahogy ez a mi esetünkben történt, csak jelentősebb települések. A vasszécsenyi országos állat-és kirakodóvásárok napja többségében mindig csütörtökre esett, februárban a Julianna nap (febr.16) előtti csütörtökön, június 17-én, - ha ez a nap vásár- és ünnepnapra esett, akkor a rá következő két napon belül kellett megtartani, szeptemberben a „Kereszt felmagasztalás” előtti csütörtökön, novemberben pedig a Cecília nap „Czicellő” (nov.22) előtti csütörtökön. Tehát minden évszakra jutott egy-egy vásár. A tavasi vásárokon a fiatal leválasztott állatok, malac, borjú, bárány, csikó cserélt gazdát, illetve a vetőmagokat

áruktak. A nyári vásárokon az őszi-téli szükségletek beszerzésére törekedtek az emberek. Ilyenkor még mindent olcsóbban be lehetett szerezni, mint az őszi vásárokon. Az őszi vásárok kimondottan termény-és termékvásárok voltak. A téli vásárokon levágásra kész állatokat árusítottak leginkább. Vasszécsény és Lipárt is híres állattartó falvak voltak ebben az időben. Vermes Márton épp száz éve vette bérbe az Ebergényi uradalmat, és azon nagyon komoly fejlesztéseket hajtott végre, így bérgazdaságának eredményei kiemelkedőnek számítottak abban az időben. 1907-től bérelte már a pecőli Rózsa-majort, amikor megszerezte az Ebergényi birtokot, a földművelődési minisztérium alkalmazásában is állt, a keszthelyi gazdasági akadémiát végezte el. Nagy valószínűséggel az ő érdeme volt a vásártartási jog megszerzése. (A Vermes Bérgazdaságra majd egy későbbi számban még visszatérünk.) Azonban a Káptalan lipárti uradalma is nagyon rangosnak, jelentősnek számított, Bendekovich Sándor uradalmi tiszt kiváló gazdaságsszervező-, és irányító képességekkel rendelkezett (ő is Keszthelyen végzett), a lipárti uradalom ekkor országos kereskedelmi kapcsolatokkal rendelkezett. (A Káptalan lipárti uradalmáról a jövő évtől sorozat indul a Múltidézőben.) Ilyen közegben természetesen a helyi parasztság is komoly állattartással bírtak, állataikkal több országos díjat is nyertek. Az országos vásárok időpontjai az adott évi kalendáriumban

volt leköszölve. 1912-ben külön kérelemmel, alispáni engedéllyel a szeptemberi vásár 14-helyett 16-án, a novemberi vásár pedig Cecília nap előtt, november 21-én lett megtartva. „Vasszécsény község közvetlenül elem terjesztett kérelmére megengedem, hogy a folyó évi, szeptember hó 14-re eső országos kirakodó-és állatvásár az évben kivételesen, szeptember hó 16-án tartassék meg. Erről alispánurat, oly hozzáadással értesítem, hogy az engedélynek hivatalos lapban való közzétételére egyúttal intézkedtem” (Képek: A sárvári őszi Júdás vásár 1912-ben, a vasszécsenyi vásártér az 1916-os

kateszterterképen – ma focipálya, Baráth János körjegyző levele a járási főszolgabíróhoz, amiben jelenti, hogy az 1912-es őszi vásár után a vásártér fertőtlenítve lett, és ki lett tisztítva, szécsényi állattartó gazdák.)

VASSÉCSENY A KÉPZŐMŰVÉSZETBEN (10)

Ezúttal is egy olyan képzőművészt mutatunk be, aki ugyancsak a vasszécsényi iskola padjaiból került ki. Cziráki Mária 1947. október 5-én született Csempezkopácson, szülei Cziráki István és Horváth Jolán voltak. Már kisgyermekként is sokat rajzolt, porcelánfestő, divattervező szeretett volna lenni, de a nyolcadik osztály után mégis a Szombathelyi Közgazdasági Szakközépiskolában folytatta tanulmányait. Érettségi után gyermekápolóként dolgozott, 1974-ben a Budapesti Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskolán szerzett diplomát. Gyógypedagógusként Rumkastélyban dolgozott, majd történelem-rajz szakos tanári diplomát szerzett a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán. Ezt követően három évtizeden

keresztül a Rumi Általános Iskola tanára, majd igazgatóhelyettese volt. Közben a Magyar Képzőművészeti Főiskola rendkívüli rajztanár szakát is elvégezte, itt Balogh Jenő volt a tanára. Az alkotást soha nem hagyta abba, mégis nyugdíjba vonulása után vetette bele igazán magát a festészetbe. Elsősorban csendéleteket, kisebb részben tájképeket készít. A csendéleten belül a virágszendéletek műfaja áll hozzá legközelebb, ez képezi életművének fő gerincét. Három évvel ezelőtt rendeztek munkáiból kiállítást az iskolánkban az Ambrózy Napok

keretén belül, hiszen Ambrózy-Migazzi István, az iskola névadója ugyanolyan szerelmese volt a virágoknak, mint Cziráki Mária. Szerény, alázatos művész. (Képek: Fiatalkori fényképe, Virágszendéletei, jelenkori Önarcképe.)

AMIKOR EGY LÁMPÁS KILEHELI LEKÉT

A Szemtanú rovatot ezúttal egy alkalomra megszakítjuk, és a helyén emlékezünk meg egy most eltávozott pedagógusunkról. A régi időkben, szüleink és nagyszüleink idejében lámpásnak nevezték az akkori osztálytanítókat, kántortanítókat. Csurig voltak a földpadlós kis falusi iskolák, vasárnaponként szorongtak az emberek a templomban, hangos volt a baromfiudvar, az istálló, élt a falu. Ma üresek a templomok, kiürülnek az iskolák és előregednek, kihalnak a falvak. Az osztatlan felekezeti iskolákat államosították, a hit és erkölcs tantervet az első helyről az utolsó sorra sorolták, a néptanítókat, akik testet-lelket és szellemet együtt neveltek – nyugdíjazták, helyükre a világnézeti semleges/érték-semleges tanárok kerültek, és ma ott tartunk, hogy a „börtönnyezetemen” egy rab napi költsége többé kerül, mint a magyar felsőoktatásban egy diák fajlagos tanítási költsége. Közben kiürülnek a templomok, az iskolák, a falvak. Október 19-én egy néptanító sírját álltuk körbe három faluból, (Csempezkopács, Vasszécseny, Tanakajd) azok, akiket egykor tanított, nevelt. Nagy Lászlóné, Deutsch

Béláné, Szabó Lászlóné egy személy volt, mindannyiunk Olga tanárnője, aki tanítóként, tanárként, hitoktatóként, együttesen több mint négy évtizeden át volt lámpásunk. 1926. június 8-án született Tanában, szülei Gombkötő Rozália és Csapó János gazdálkodó földművesek voltak. 1945. július 21-én érettségizett a Szombathelyi Kereskedelmi Leány-középiskolában, majd a kőszegi Magyar Állami Líceum és Tanítóképző Intézetben szerzett tanítói képesítést 1947. december 20-án. Először Ikervárra került az Irgalmas Rendi Nővérek által fenntartott leánynevelő otthonba, majd a szerzetesrendek feloszlata után először az ikervári iskolában, majd a táplánszentkeresztiben tanított. 1956-tól nyugdíjazásáig a vasszécsenyi iskolában tanított, fő tárgya a magyar nyelv és irodalom volt. Szigorú, következetes tanár volt, viszont a legrosszabb képességű tanulóknak is úgy adta át a tananyagot, hogy azoknak soha nem kellett osztályt ismételni. Hitét a kommunizmus évtizedeiben is hősiesen megvallotta,

még ha több kilométert is kellett hozzá autózni, mivel helyben tiltott volt a szentmise-látogatás egy pedagógusnak. Nyugdíjazása után még egy ideig könyvtárosként dolgozott az iskolában, mellette pedig Sorkifaludon, majd helyben is hittanárként működött, dr. Tóth Jenő atya felkérésére. Egymás után érték a megpróbáltatások, 1989-ben első férjét veszítette el, 2001-ben, állami gondozásban élő bátyját, Csapó Antalt, 2003-ban második férjét. Harmadik férje egy évvel ezelőtt halt meg. A keresztje ekkor vált igazán nagyon elviselhetetlenné, amit majd egy évig még hősiesen hordozott. Egészségi állapota egyre rosszabbra fordult, a mindig tevékeny tanárnő az utolsó időkben a szobáját, majd az ágyát is alig tudta elhagyni. Évek óta készült utolsó útjára. Gyönyörű hímezései, kézimunkái felfedezésre várnak, településünk „nemzeti

örökségének” részét képezik. Egy későbbi számban visszatérünk majd rájuk. (Képe: Polgárisként 1943-ban és 1945-ben, 1949-ben Ikerváron elsőáldozók közt, 1953-ban Táplánszentkeresztben, fiatal tanítóként, 1956-ban Zsennyén Ozsvald Győzőnével, 1958-ban a vasszécsenyi iskolában, 1963-ban ballagóé élén, Olga néni 1964-ben és 1965-ben, 1975-ben nyári táborozás közben, 1993-ban, mint hitoktató, 2001-ben utolsó elsőáldozói közt.)

MŰVELŐDÉSTÖRTÉNETI MOZAIKOK (2) AZ EBERGÉNYIEK MINT MELLÉKSZEREPLŐK

Tulajdonképpen az előző számban Ebergényi László is mellékszereplő volt Herczeg Ferenc regényében, azonban ezúttal a szécsenyi Ebergényiekről lesz szó, és főleg azért van a hangsúly a mellékszereplő kifejezésen, mert Ebergényi Júlia bűnpere igenis főszereplővé tette az Ebergényieket az irodalmi művekben egy ideig. Kincz István méltatlanul elfeledett, elhallgatott kőszegi író „A szegénység vára” című regényében a szécsenyi Ebergényi Móríc a regény egyik jellegzetes mellékszereplője.

Kincs Istvánt együtt szentelték pappá Szabó Lőrinc egykori szécsényi plébánossal, akiről a Múltidéző egy korábbi számában már megemlékezett. Négy évig osztálytársak voltak, az 1890-91-es tanévben Kincs István a szombathelyi Szent Ágoston Egyesület elnöke, Szabó Lőrinc pedig az alelnöke volt. 1925-ben, Szabó Lőrinc halálának évében, már mindketten esperesek voltak, Szabó Lőrinc Szécsényben, Kincs István Kőszegen. Sajnos a vasszécsényi régi plébánia Kis József előtti iratanyaga a plébániabontáskor megsemmisült, így nem tudhatjuk, hogy volt-e levelezés a két egykori osztálytárs között. Mindenesetre a regény szécsényi szálát valahol itt kell, hogy keressük. Kis József, a következő szécsényi plébános is igaz 1914-15 között a kőszegi Kelcz-Adelffy árvaház prefektusa volt, azonban ebben az időben épp megromlott a viszony az árvaház és a kőszegi plébánia közt. Azonban ők is ismerhették személyesen egymást. Kincs István a regényt 1925-ben, folytatásokban publikálta először az Élet című folyóiratban, és rá két évre, 1917-ben pedig könyv formájában is megjelentette. A Gyöngyös menti főúri kastélyok (Szentkereszt, Szentlőrinc, Táplánfa, Tana, Szécsény) élete elevenedik meg a regény lapjain valós és elképzelt szereplőkkel. Ebergényi Móric alakja egy köztes változatnak tekinthető, hiszen a szécsényi Ebergényi családban soha nem volt ilyen keresztnevéű személy, viszont a regénybeli személyiség nagyon rokon Ebergényi Istvánéval, aki egyébként 1874-ben a Dunántúli Lóverseny Egyesület választmányi tagja volt, és 1883 tavaszán pedig párbajozott, ahogy az egyébként Széchényi István halála utáni időkben játszódó regényben is, a lóverseny és a párbaj a két legizgalmasabb cselekményszál. Egyébként Ebergényi István apja, Ebergényi Viktor Kőszegen hunyt el 1873-ban, tehát még az is lehet, hogy az 1895-ben Kőszegre kerülő Kincs István a városban is találkozhatott az Ebergényi család emlékeivel. A regény egyébként Kincs István egyik remekműve,

Mikszáthoz és Jókaihoz hasonlítható elbeszélőkészséggel, és költői leleménnyel van megírva, bőven megilletné egy újrakiadás. Kincs István elfeledettsége, mellőzöttsége, indexre kerülése Fekete Istvánhoz és Tormay Ceciléhez hasonlóan összefügg a kommun alatti tevékenységével, illetve az akkori események későbbi valós bemutatásával. Kincs Istvánt a Tanácsköztársaság kikiáltásának első napján már letartóztatták, és Pehm Józseffel, a későbbi Mindszenty Józseffel együtt volt elzárva Szombathelyen. 1942 júniusában, Ambrózy Teréz előtt két hónappal hunyt el Kőszegen. Kincs István Jaen Austen magyar változata. És akkor elevenítsük fel Ebergényi Móric (István) alakját: „Még egy kézszorítás, s Boglárý fölkísérte Ebergényit az emeletre. Mikor bementek a szobába, székkal kínálta a vendégét. – Parancsolj velem Móric, s foglalj helyet. Ott a szivar, gyújts rá! De Ebergényi csak álló helyében kezdte mondókáját: Igen nagy szívességre kérlek, Lajos. Egyszer nagyot vétettem ellened... - Te? – csodálkozott Boglárý. – Azóta is furdal a lelkiismeret. Nemrég a báró rávett, hogy legyek az ő segédje. Megbántam már százszor. Ha elfogadnád szolgálatomat az alispán mellett boldoggá tennél: akkor biztos vagyok benne, hogy kiengesztelődtél velem szemben. Hiszen tudod, mennyire böcsüllek, szeretlek. – Jaj, édes lelkem, Móric barátom, ha csak annyi, ami a szívedet nyomja - nyújtotta bensőséges érzéssel vendégének kezét Boglárý, - Akkor te tész engem büszkévé ajánlatoddal. (...) - Azt fölvehetik az urak - vetette magát hátra nagy büszkén Ebergényi, hogy a tölgyfaszék ríni kezdett abban a pillanatban. (...) - Ki hiúsította meg? Ugrott föl Ebergényi, kibem már forrott a mérég, mint a kása a rotyogó fazékban. - Ez ellen tiltakozom. A mi böcsületünkhöz hozzá ne merjenek nyúlni. Különben összetöröm a báró urat magukkal együtt. Értették a méltóságos urak? - Tessék csak írni - bízta a jegyzőkönyvvezetőt barátja -, tehát meghiusították ez okból... - Szót se többet! - ütött a papírlapra a dühös ember. - Jegyezzék meg urak, hogy én a báró úrnak nemrég segédje voltam, de máig is szégyen borítja az arcomat, amiért arra a szerepre vállalkoztam, annyira taksálom a becsületét. Mondják meg neki, és amennyiben kifogása van ellene, egyben kihívom őt, ha épp úgy tetszik, önökkel együtt uraim arra a bizonyos zsebkendő-távolságra. És követelem, hogy az enyém legyen az elsőség, mert annyival tartozom annak az embernek, kit mindannyiunk között a legtisztességesebbnek ismerek: Boglárý Lajos barátomat értem. A báró segédei nagy szemeket meresztettek, hol Ebergényire, hol egymásra. Ez a dühös ember már kezdett imponálni nekik is. A kimeredt két szemgolyója olyan szúrós, szikrázó villámokat szórt, mintha duplán élesítették volna őket, s a helyzet olyan kísértetiesen feszült volt eben a pillanatban, hogy okvetlenül valami robbanás következik, ha ugyanakkor a belépő inas nem jelenti: Horváth alispán urat keresi valaki egy percre. - Türtöztesd magad, Móric - tette kezét Ebergényi vállára Horváth, mielőtt elhagyta volna a szobát -. Rögtön itt leszek, addig szót se többet! Móric szót fogadott, és a három ember, lobogó gyűlölettel nézett egymással farkasszemet, míg az alispán odavolt.” (Képek: Kincs István felszentelésekor, országosan ismert íróként, A szegénység vára kötete, Kőszegen barátai közt - balról a második, tőle kettővel balra Pável Ágoston, a szentkereszti -, a szentlőrinci - és a táplánfai kastély.)

A következő szám tartalmából: Egy kis pecsétörténet (1), Vasszécsény a képzőművészetben (11), Szemtanú - Kis József plébános (11), Művelődéstörténeti mozaikok (3) - A Némethy fivérek